

SDRUŽENÍ LÁZEŇSKÝCH MÍST ČR

Ing. Jiří Houdek

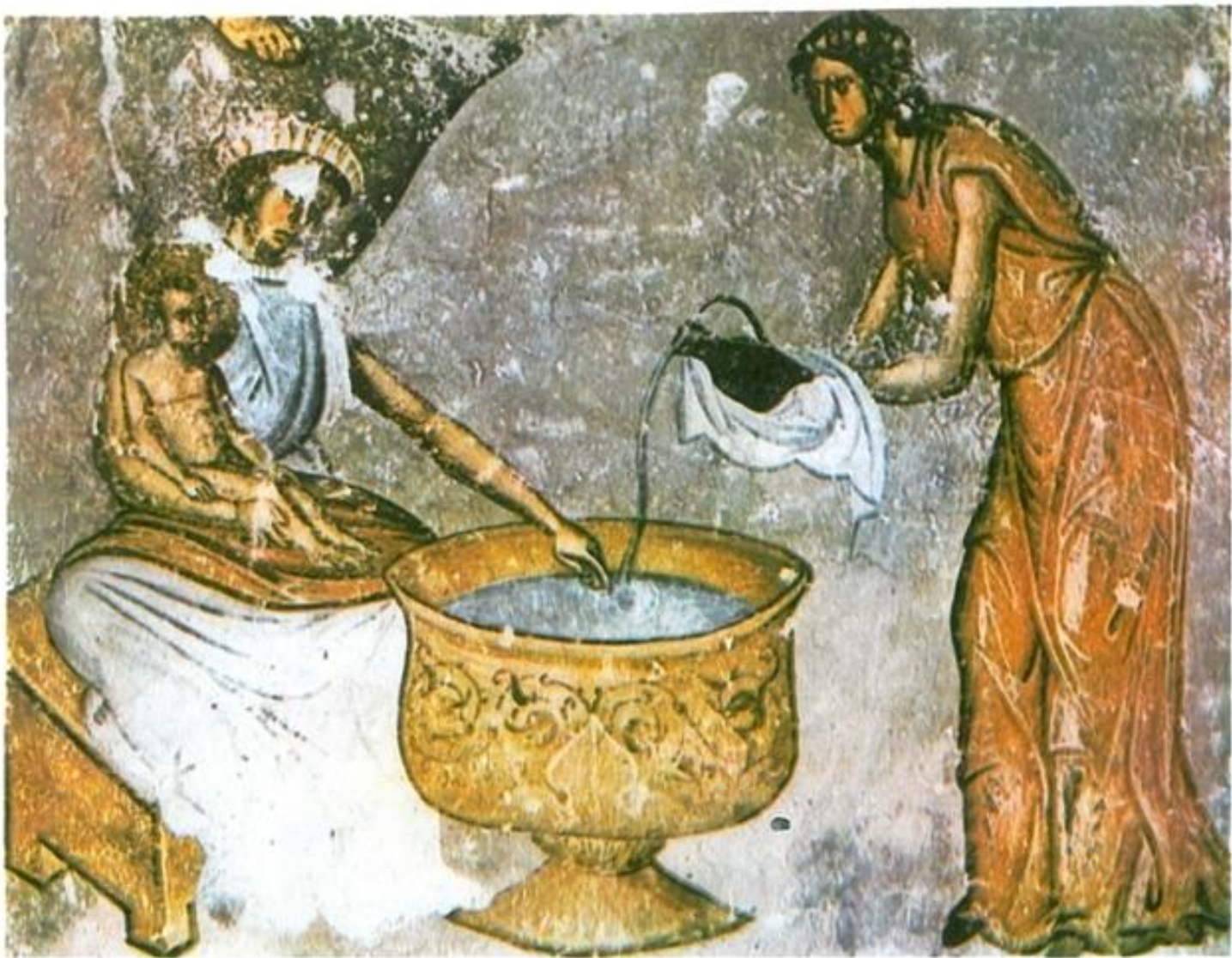
LÁZEŇSTVÍ JAKO FENOMÉN ROZVOJE MĚSTA, REGIONU A EVROPSKÉHO PROSTORU

Konference SLM, Luhačovice, 10.-11. listopadu 2011

Lázeňství souviselo vždy se zdravím lidí a kulturní úrovní společnosti

- Lidé už v pravěku využívali přírodní léčivé zdroje, jejichž léčebné účinky si ověřili zkušeností.
- V období před Kristem bylo v antických státech lázeňství základem péče o zdraví a hygienu, ovlivnila je i vysoká úroveň technického řešení městské infrastruktury (rozvody vody, kanalizace).
- Římské lázně byly centry společenského a politického života a jejich architektonické a technické řešení je dodnes obdivováno.

Koupel novorozence – narození Krista. Freska v Jugoslávii, 13.století.

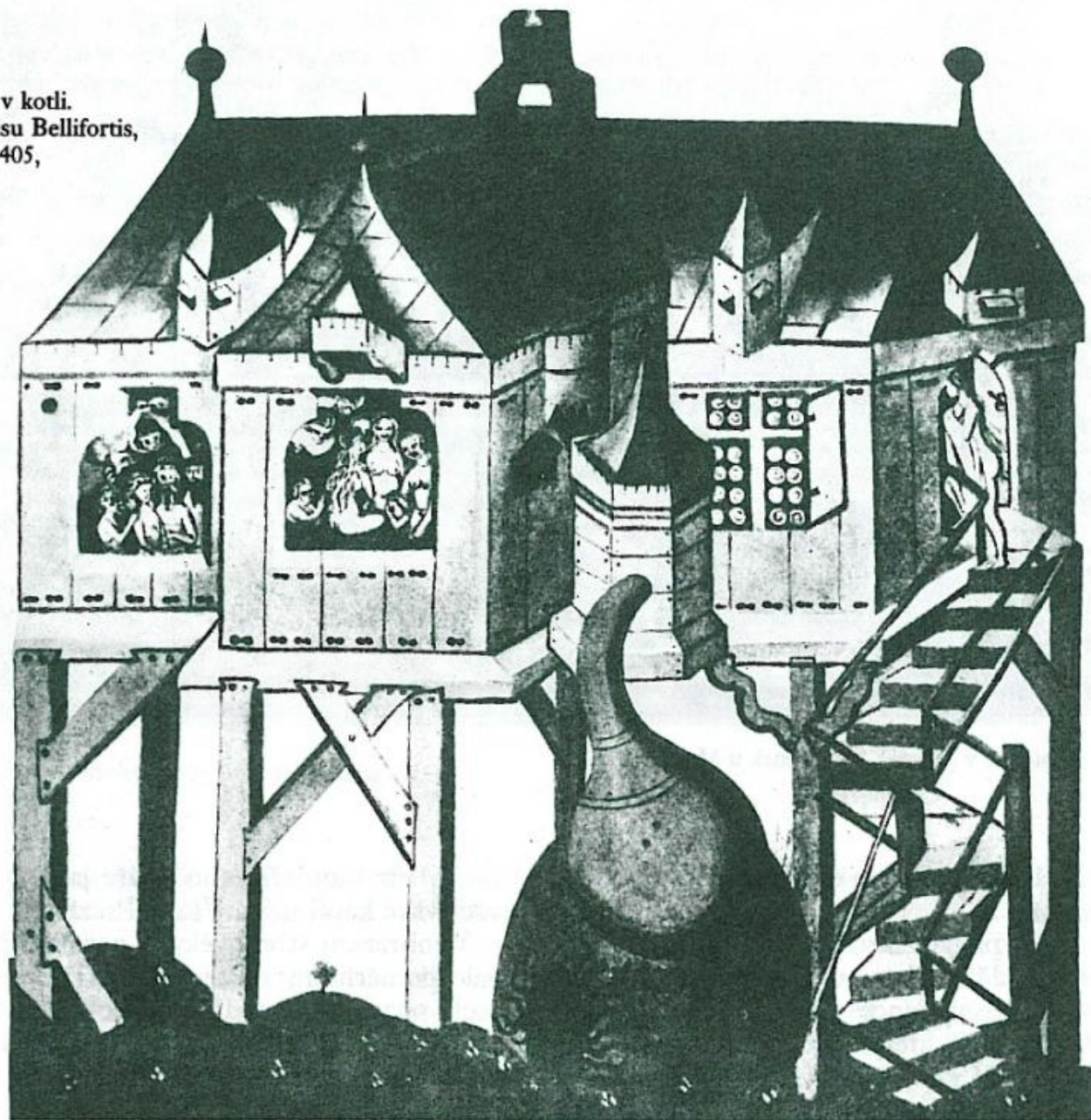
Středověk – lazebny jako místo zdravotní péče pro střední a nižší vrstvy společnosti

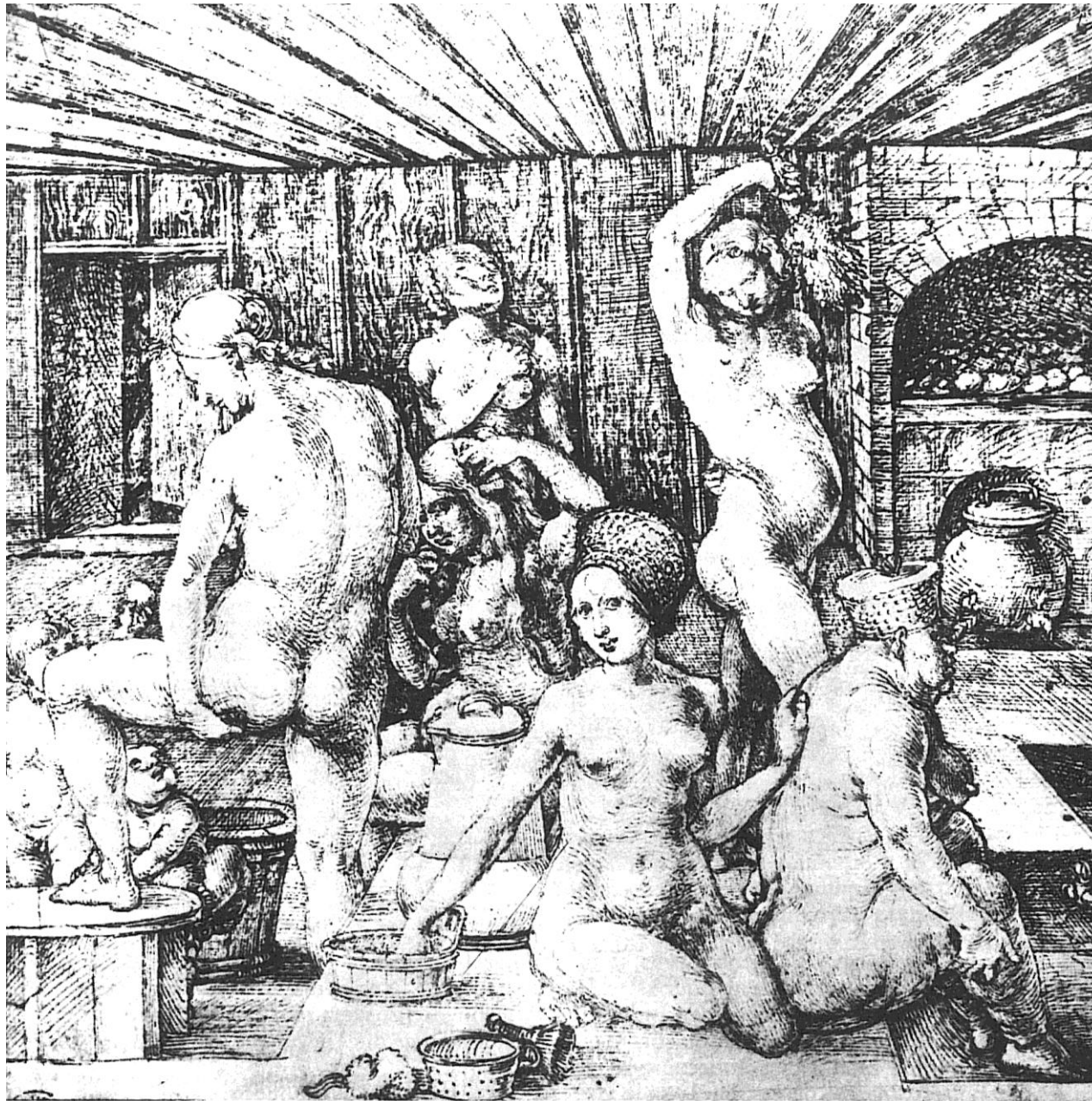

- Zákroky lazebníků – pouštění žilou, odstraňování vředů, ošetřování borných a sečných ran, náprava vykloubenin a zlomenin, trhání zubů.
- Chirurgické výkony – odstraňování močových kamenů, operace kýly, operace šedého zákalu.
- Pacient ošetřován v lazebně i po operaci – malé „lůžkové“ oddělení.
- Někteří původní lazebníci – představitelé elitní chirurgické školy.
- Teprve v 18. a 19. st. – chirurgové rovnoprávní s ostatní medicínou – r. 1848 – chirurgické výkony lazebníkům definitivně odejmuty.

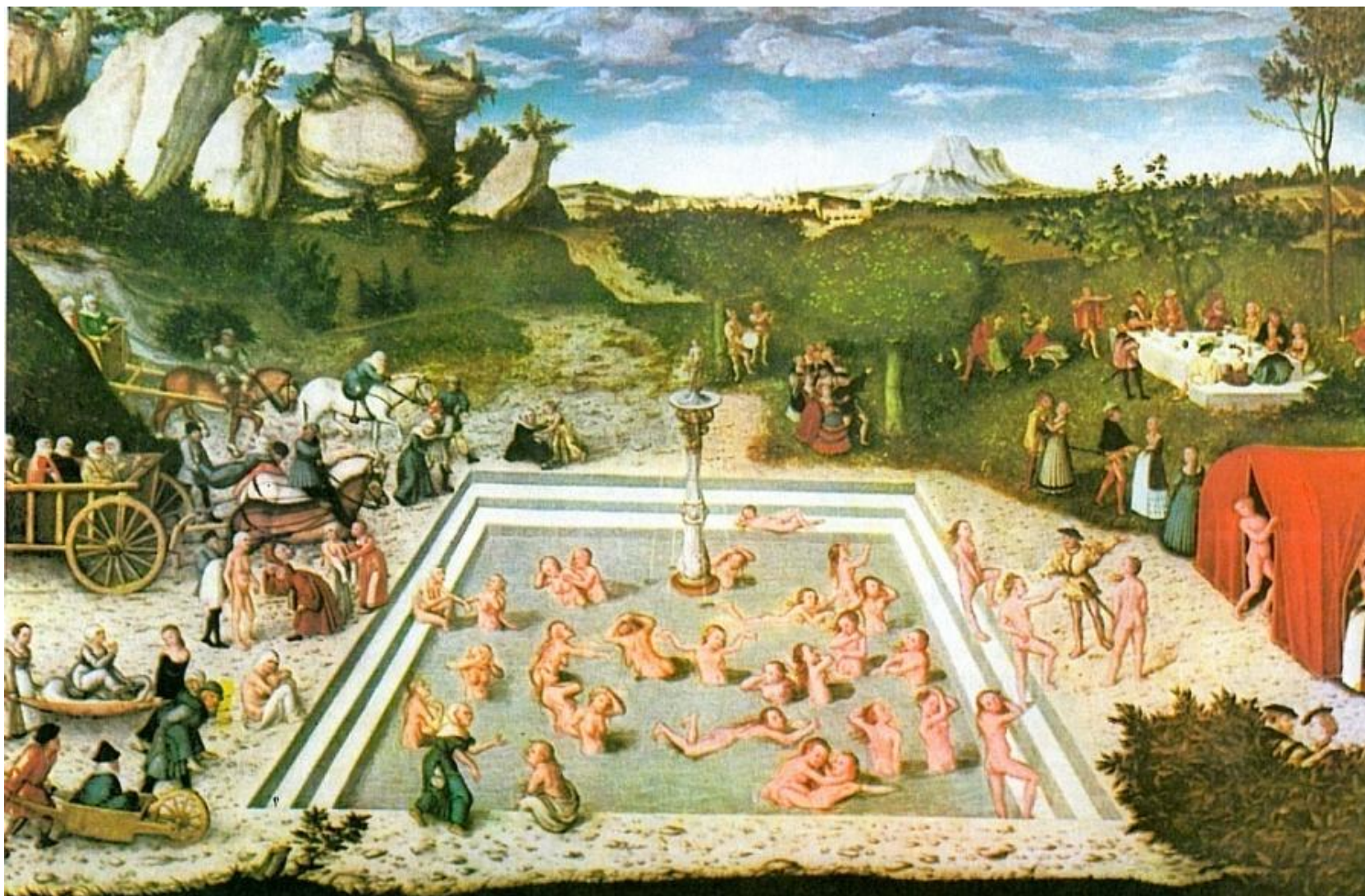
Parní lázeň
s vyvřením páry v kotli.
Iluminace rukopisu Bellifortis,
Konrad Kyeser 1405,
Göttingen.

Ženská lázeň.
Albercht Dürer (1496)

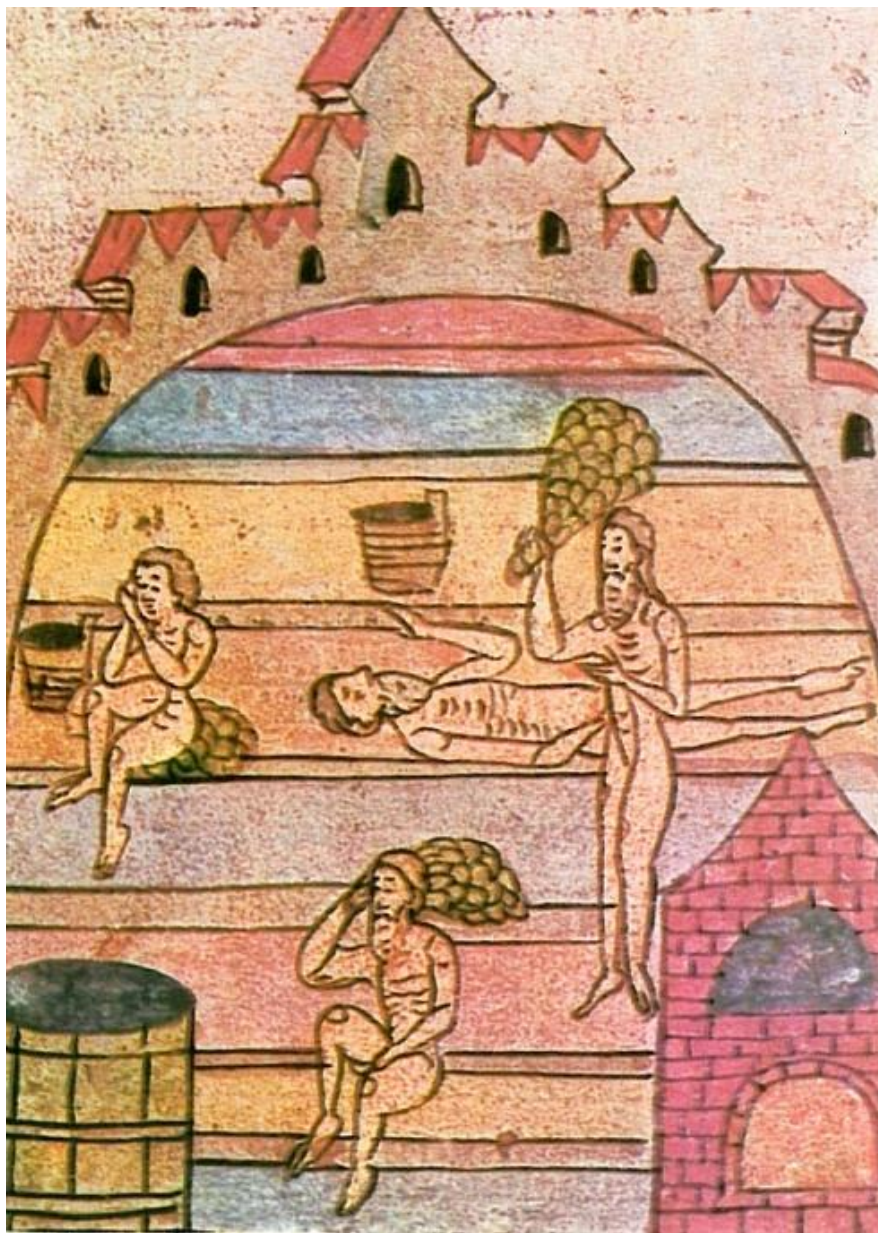

Studnice mladosti, Lucas Cranach (1546)

Život v lazebně.
mědirytina
Virgil Solis (1560)

Stará ruská koupel

Lázeňství v 18. století

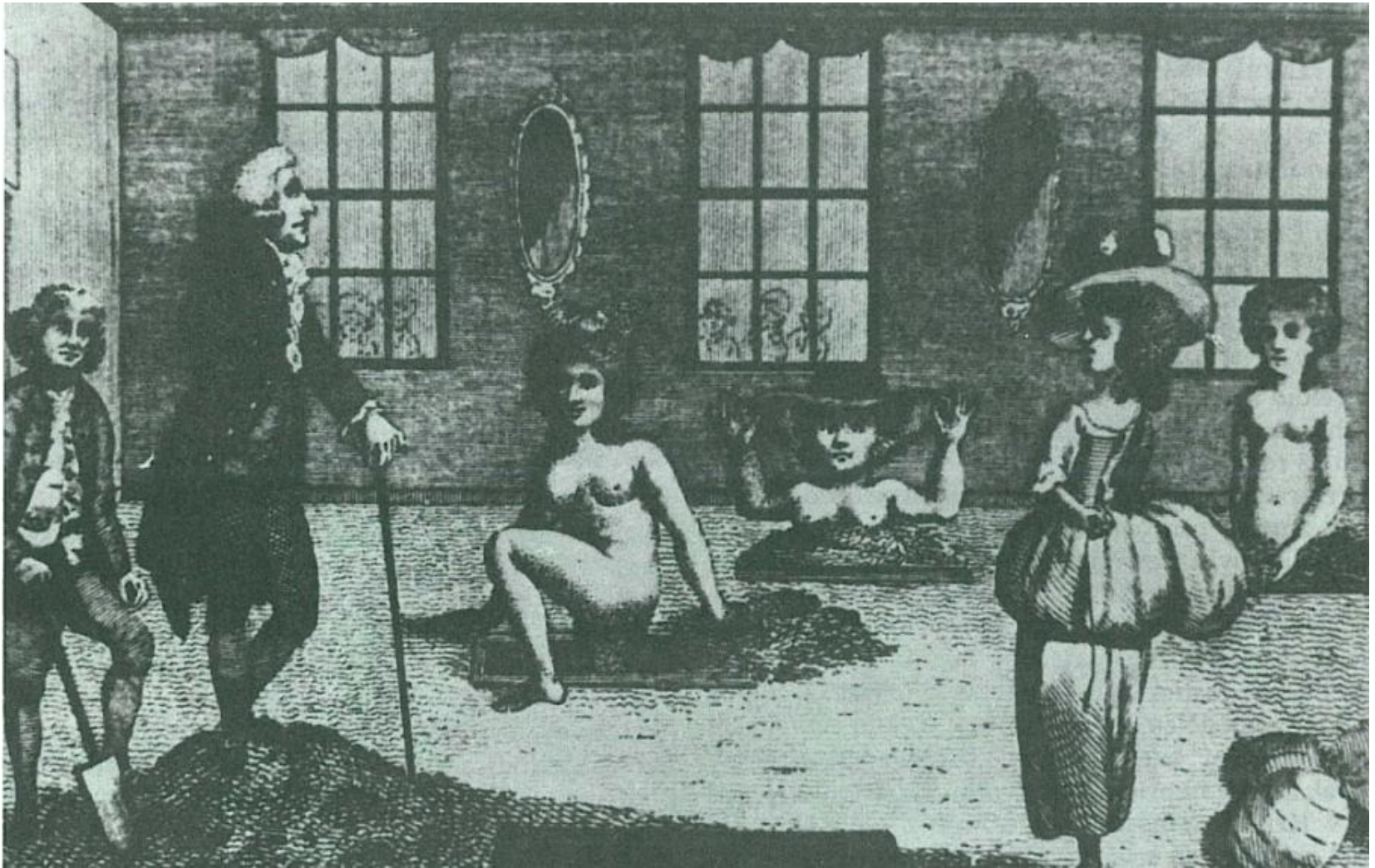
- Lazebníci vytlačováni skutečnými lékaři.
- Ústup od procedur typu pouštění žilou, přikládání pijavic či zavádění drénů pod kůži.
- Rozvoj vědy a školství, vznik lázeňských domů s ubytováním a stravováním.
- Propagace významu masáží, cvičení.
- V módě stále klystýry a výplachy.
- Rozvoj parních a potních lázní.
- Rozvoj vodoléčby a pitných kúr využívajících minerální vody.

Očistná koupel šestinedělek. Rytina J. C. Müllera, Bamberg 1756.

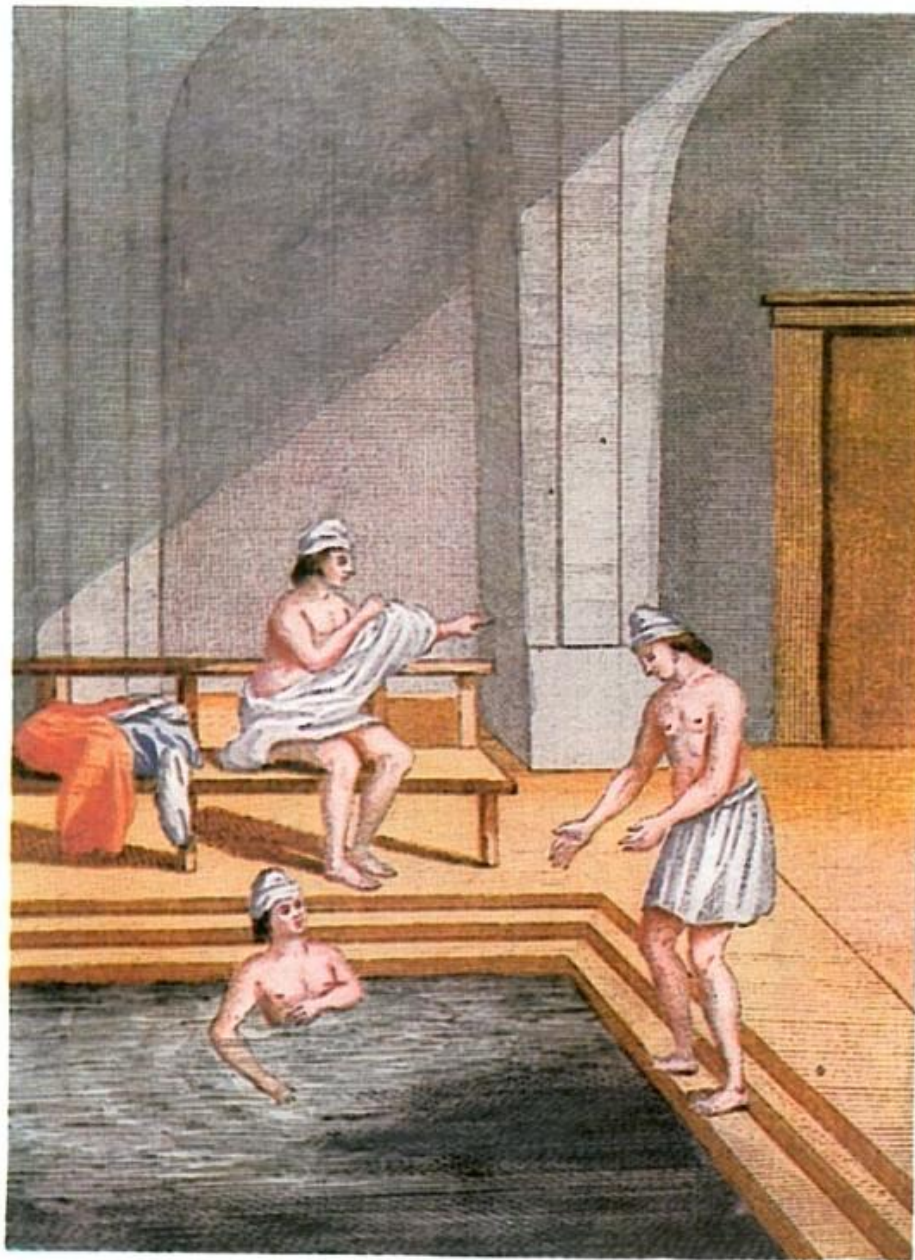

Anglický gentleman přihlíží koupání dam v rašelině (1786).

Stará lázeň v bazénku
(Sollerer-Kohl, 18. století)

Otlý muž poléván v koupeli (Thomas Rowlandson 1806)

Zlaté období lázeňství – od 2. pol. 19. stol. do 2. sv. války

- Lázeňství – samozřejmá součást životního stylu bohatých a středně bohatých vrstev, v řadě míst má masové rozměry.
- Postupná změna ve struktuře návštěvníků lázní, lázeňská péče již není výsadou nejbohatších aristokratických rodin.
- Nová klientela – zbohatlí průmyslníci, nově vznikající vrstva řídicích pracovníků, úředníků, právníků apod.
- Změna klientely souvisí s tím, že po 1. sv. válce vznikají první zdravotní pojišťovací společnosti, podílející se na úhradě lázeňské péče.

Lékařská masáž. Grafika
Féliciena Ropse (1833-
1898)

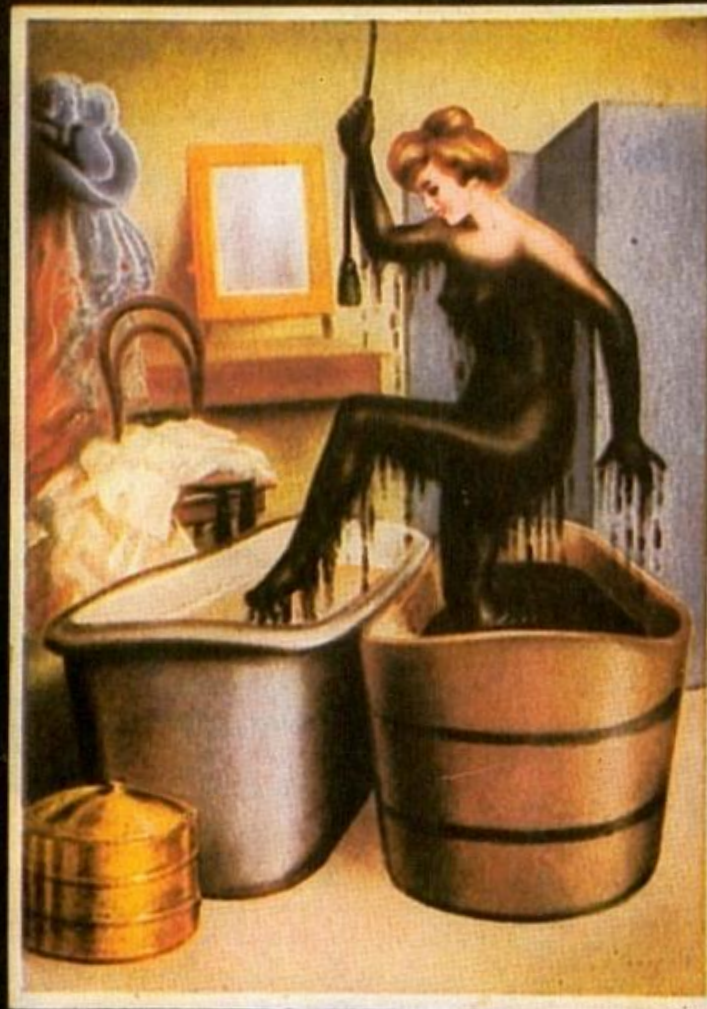
Ottmar Zieher, München

19/7 98
Muss für mich
flüssig für meine Freunde
ist mir in diesem dieser Gesellschaft, und auch meine
Mitteln, bspw. über meine Gesundheit, zu vermeiden
den Rücken zu vermeiden, und in diesem über Kopf bleiben

Pití vody na kolonádě v Mariánských lázních. Pohlednice 1898.

Otlí ve slatinné koupeli. Žertovné pohlednice z počátku 20. století.

Zlaté období lázeňství – od 2. pol. 19. stol. do 2. sv. války

- Léčebné metody byly permanentně zdokonalovány a modernizovány a měly stále vědecktější charakter.
- Na tomto procesu se podílela řada českých lékařů – např. kardiolog Libenský z Poděbrad.
- Do lázeňství prudce zasáhl i rozvoj dalších vědních oborů a techniky.
- Využití nových progresivních léčebných prostředků, které souvisely s novými objevy – radonové prameny, k použití nových přístrojů – rentgen apod.
- Lázně se stávají novými centry turismu.

Otlí ve slatinné koupeli. Žertovné pohlednice z počátku 20. století.

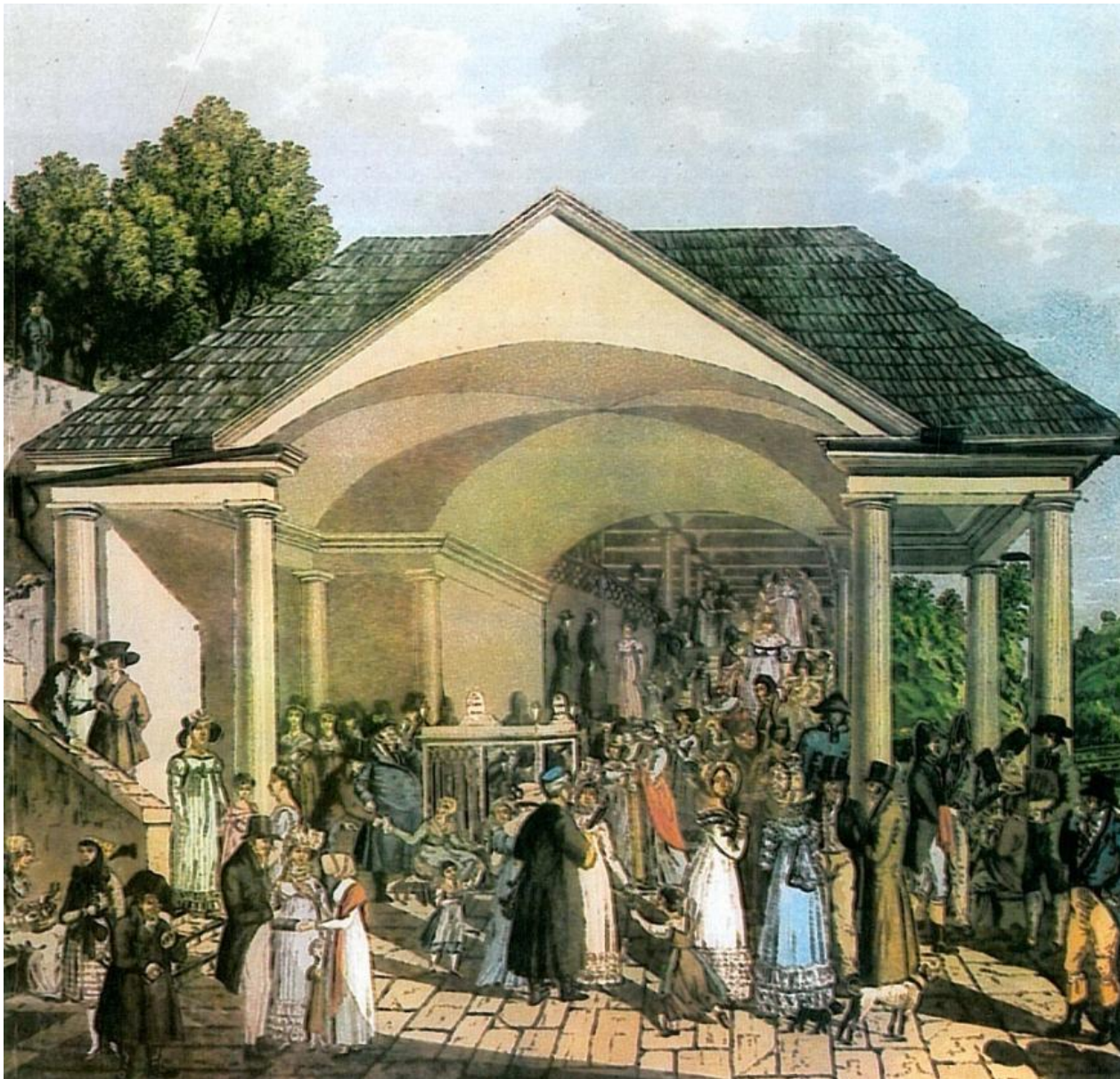
Dopisní papír. Mariánské Lázně 1880.

Zlaté období lázeňství – od 2. pol. 19. stol. do 2. sv. války

- Odraz „zlatého období lázeňství“ i v architektuře.
- Řada předních architektů ztvárnila významné lázeňské domy a veřejné budovy v lázních.
- Jan Zítek – kolonáda v Karlových Varech, Dušan Jurkovič – Lázeňský dům v Luhačovicích, zahradní architekt Skalník – zasloužil se o vybudování parkové úpravy Mariánských Lázní.
- S lázeňským životem byly spojeny i ostatní oblasti umění – lázeňské galerie – obrazy, plastiky, výzdoba lázeňských domů a společenských prostor.
- Společenská úroveň – zvyšována pravidelnou účastí celebrit na lázeňském životě.

Pohled na kolonádu v
Karlových Varech.
Ludvík Bouquoi, 1815

Konec „zlatého období“ evropského lázeňství

- Druhá světová válka – ukončení „zlaté“ éry.
- Hospodářský rozvrat Evropy.
- Zánik nebo zchudnutí „elit“.
- Faktické zničení některých lázeňských měst.
- Lázeňská péče měla málo klientely – Evropa měla „jiné starosti“.
- Německá armáda obsazuje na okupovaných územích lázně pro vojenské účely, i když nedošlo ke zničení budov, lázeňský život končí nebo je významně omezen.

Vlastníci lázní

- Rozmanitost vlastníků - obce, soukromí majitelé, šlechtické rodiny, společnosti, církve.
- V majetku měst – Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Bardějov.
- Mariánské Lázně – patřily větším dílem řádu tepelských premonstrátů, kteří je poč. 19.stol. vybudovali.
- Karlova Studánka ve Slezsku – majetek řádu Německých rytířů.
- Teplice – Claryové.
- Libverda – Clam-Gallasové.

Platby v lázních – lázeňská taxa

- V slavných a módních lázních - vstup na kolonády a do parků – často za plotem – za poplatek.
- Pití minerálních vod – picí karta nebo při každém nabrání – povinný poplatek, automaty na minerální vodu vytékající pouze po vhození mince.
- Provoz lázní – nákladný – zřizování a udržování pramenů, kolonád, bazénů, parků a společenských budov – dokonce již v 16. stol. Vytvořila se zvyklost vybírat od lázeňských hostů poplatky, který sloužil k úhradě podobných nákladů.
- Lázeňská taxa – v 19. stol. často odstupňována pro osoby stavovské, duchovenstvo, řemeslníky a obchodníky a obdobně pro jejich rodinné příslušníky.

Poháry na minerální vodu

Pohárky
na minerální vodu
kameninové.

Pohárky
na minerální vodu
skleněné.

Broušené upomínkové sklenice.

Platby v lázních – obraz společenského postavení klientely

- Platilo se „na každém kroku“.
- Mýto, mostné za vjezd koní, nosiči zavazadel, clo za dovoz vlastního vína, tabáku a potravin.
- Stáj pro koně, krmení, mytí vozů, praní prádla, nošení židlí nebo nosítek pro špatně chodící hosty.
- Ubytovatel – policejní přihláška, platba lázeňské taxy, zvláštní poplatek za zapůjčení klíčů od zamčených veřejných záchodků.
- Platby za uveřejnění jména, hodnosti a příjezdu v seznamech návštěvníků.

Sociální směry v lázeňství

- Dobře vedené charitativní lázeňské špitály či nemocnice se zakládaly od počátku 19. stol.- v jednom místě jich vždy bylo více – oddělené např. pro nemajetné katolíky, protestanty, židy, řemeslníky a služebnictvo.
- Lázeňské nemocnice většinou vydržovány z dobročinných sbírek, výnosů koncertů, plesů, akademií a z lázeňské taxy.
- Až ve 20. stol. začaly projevovat nemocenské pojišťovny zájem o lázeňskou léčbu – omezenému počtu nemocných poskytovaly zámožnější pojišťovny příspěvek na léčbu.
- Pojišťovny začaly ale ve 20. stol. zřizovat režimová lázeňská sanatoria, která zaručovala dobře kontrolovanou komplexní lázeňskou léčbu.

Zvláštní postavení lázeňských míst - ochrana za válek

- Lázně za válek – často tzv. otevřená – neutrální města.
- Sedmiletá prusko-rakouská válka – ochrana pro K. Vary a Teplice – písemná dohoda již z r. 1759.
- Léčení vojáků po zraněních, rehabilitace.
- Ženevská konvence Červeného kříže stanovující mj. ochranu lázeňských míst – až v r. 1864.

Velká politika okolo lázní

- Ve významných evropských lázních – soustředění společenského života doby.
- Závažné politické schůzky i mezinárodního významu.
- Atentáty v lázních – na význačné politiky a osobnosti veřejného života.
- Úkladná vražda pokrokového německého filozofa Theodora Lessinga nacistickými vrahy v Mariánských Lázních v létě r. 1933 – předcházela dalšímu politickému běsnění.

Slavní stavitelé našich lázní

- Ve druhé polovině a ke konci 19. stol. – začala epocha velkorysého budování lázní.
- Velké lázeňské budovy, kolonády, velké hotely a sanatoria, divadla.
- Výstavba vyvrcholila na přelomu století a v letech předcházejících první sv. válce.
- K. Vary – v r. 1881 dokončena Mlýnská kolonáda, navržená ve slohu klasické renesance tvůrcem Národního divadla Josefem Zítkem.
- K. Vary – Lázně I, divadlo, Národní dům, hotel Pupp, litinová vřídelní kolonáda.

Slavní stavitelé našich lázní

- Několik let před 1. sv. válkou – vyvrcholení návštěvnosti, proto – investice – např. hotel Imperial v K. Varech (1910 – 1912), Jáchymov – Radium Palace, Jeseník – Priessnitzovo sanatorium.
- Vysoké Tatry – plicní sanatorium v Novém Smokovci, klimatické hotely na Štrbském Plese, Luhačovice – stylizovaný čičmanský folklórní sloh a využití hrázděného zdiva a secese (Dušan Jurkovič).
- Bohdaneč – kubistická lázeňská budova – Josef Gočár.
- Zahradní architekti – ozdobné zámecké zahrady, parky francouzského typu, krajinné anglické parky.

Výtvarní umělci a lázně

- Propagační materiály a plakáty pro lázně a pro stáčené minerální vody.
- Ludvík Kuba – v secesním stylu – předlohy pro plakáty pro Poděbrady.
- Mikoláš Aleš – luneta Léčivá zřídla pro Národní divadlo.

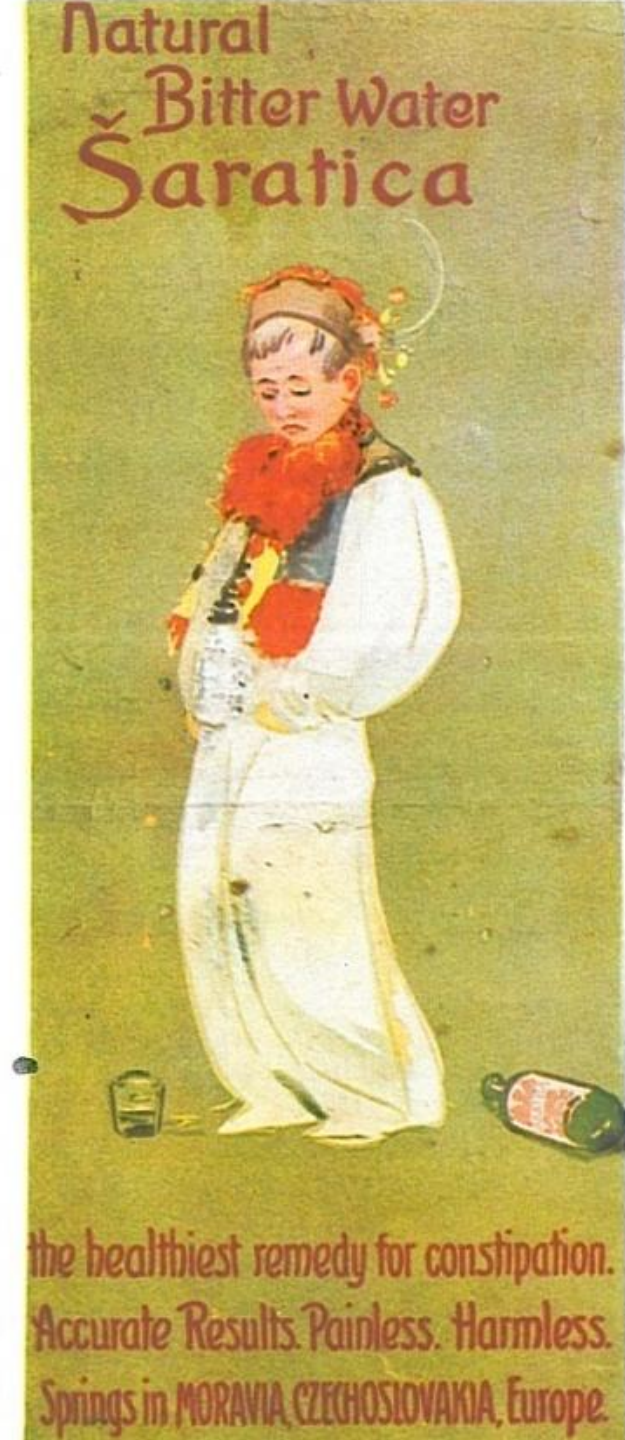
Výtvarní umělci a lázně

- Alfons Mucha – propagační plakáty pro francouzské lázně – Bagneres de Luchon a Lamalou-les-Bains.

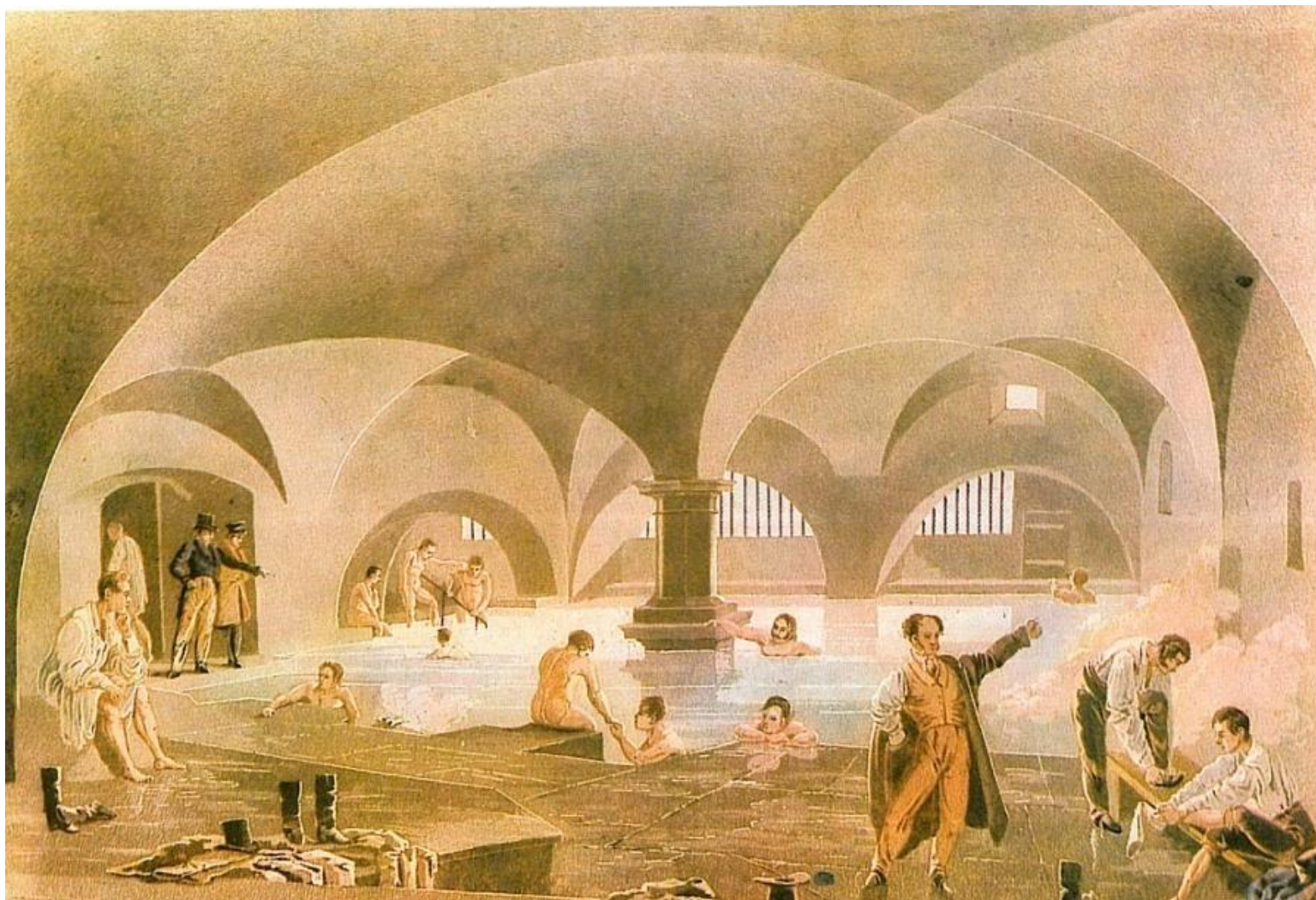
Výtvarní umělci a lázně

- Joža Úprka – populární obraz propagující projímavé účinky šaratice (Podělaný šohaj).

Koupající se krásky
(kolem 1850)

Panská lázeň v Teplicích. Aquatinda Eduarda Gurka (kolem 1840)

Je české lázeňství fenoménem – tedy něčím výjimečným?

- České lázeňství v období socialismu zaznamenalo úpadek – ale pouze v úrovni ubytovacích, stravovacích a doprovodných služeb.
- Odborná úroveň lázeňství se rozvíjela a navazovala na proslulé úspěchy českých lázní v evropské konkurenci.
- Lázeňská místa zůstala významnými destinacemi cestovního ruchu, která měla po roce 1989 v důsledku toho výhodu oproti ostatním městům.
- Lázeňská města byla oproti ostatním městům chráněna před devastací – zničení historických budov a prosazení „socialistické“ výstavby.

České lázeňství – dvě cesty možného rozvoje

- Německá (francouzská) cesta – lázeňská zařízení jako místa pro wellness pobyty na vysoké úrovni, s množstvím doprovodných služeb, místa zábavy a relaxace, s postupným ústupem zdravotnického aspektu.
- Česká cesta – lázeňská zařízení jako místa využívající a rozvíjející poslední poznatky lékařského výzkumu, používání místních přírodních léčivých zdrojů, celostní pohled na lidské zdraví, akcentující význam soustavné péče o fyzické a duševní zdraví jako podmínky pro udržení vysoké kvality života do vysokého věku.

Česká cesta

- Podpora medicínského výzkumu v oborech využívaných v lázeňství a soustavné přenášení jeho poznatků do lázeňské praxe – publikace a propagace těchto nových přístupů pro širokou veřejnost.
- Propagace lázeňství jako trendu v celoživotní péči o zdraví jako podmínky pro udržení vysoké kvality života do pokročilého věku.
- Soustavná práce pro politickou podporu udržení co největšího rozsahu pojištěneckých pobytů v lázních.

Česká cesta

- Podnikatelský a inovativní přístup při řízení obchodní politiky lázeňských zařízení – diverzifikace klientely – nespolehejme na dosavadní „jistoty“ pojištěnecké klientely
- Regionální léčivé zdroje + kvalitní místní personál, kde se předává řemeslo z generace na generaci + genius loci českých lázní + lokální gastronomické speciality + nabídka doprovodných služeb v rámci zajímavých turistických destinací + spolupráce a synergie se samosprávou lázeňských míst.

S D R U Ž E N Í L Á Z E Ň S K Ý C H M Í S T Č R

POJĎME ČESKOU CESTOU!

Děkuji za pozornost.

Ing. Jiří Houdek - SLM